

не тільки матеріальні потреби співробітника: її рівень свідчить про його оцінку з боку керівництва, завдяки чому рівень зарплати має ще й психологічний стимул до праці.

Водночас А. М. Куліш та В. І. Горевий пропонують у «нормативному порядку» закріпити «коло працівників, які мають спеціальний правовий статус, до якого слід віднести науково-педагогічних працівників» і «звернути увагу на правове регулювання організації» їхньої «праці, на захист науково-педагогічного працівника в трудовому процесі» [5, с. 519].

Цікавою є думка О. В. Жабенко про необхідність дослідження «питання організації професійного розвитку та атестації науково-педагогічних працівників у зарубіжних країнах, формування індикаторів (показників) професійного розвитку науково-педагогічних працівників» [6, с. 239].

Переконані, що в сучасному світі наука є тією силою, яка визначає динаміку прогресивного розвитку суспільства. Підвищення рівня використання наукового потенціалу безпосередньо залежить від належно організованої праці науковців. Висока організація праці наукових співробітників полягає, з одного боку — у колективізмі, а з іншого — у диференціації праці, а також у сумлінності, чіткості й пунктуальності кожного співробітника. Здобувши гідну освіту, деякі науковці погано орієнтуються в питаннях ефективної організації своєї праці. Це стосується також керівників наукових підрозділів. Самоорганізація праці наукового співробітника, передусім, дасть поштовх до підвищення її продуктивності.

Із метою вдосконалення праці науковців вважаємо за необхідне запровадження контрактної форми організації їхньої роботи, оскільки станом на сьогодні контракт є найоптимальнішим інструментом оцінювання виконаної роботи. Правильно складений контракт є потужним позитивним стимулом для кожного наукового співробітника. Рівень оплати праці залежно від здобутих результатів, умови якого закладено в контракті, здатні позитивно змінити ставлення працівника до праці.

Із метою покращення організації праці наукових співробітників судово-експертних установ України пропонуємо:

- забезпечити на достатньому рівні фінансування наукової діяльності та конкурентоздатну заробітну плату наукових співробітників залежно від результатів їхньої праці;
- запровадити контрактну форму трудових відносин науковців;
- підвищити імідж професії наукового співробітника як на державному, так і на місцевому рівні;
- розробити нормативно-правове забезпечення належного соціального захисту науковців, особливо початківців;
- розвинути ринок наукових розробок шляхів підвищення попиту на результати науково-дослідних робіт;
- удосконалити механізм захисту прав інтелектуальної власності на результати науково-дослідних робіт на державному рівні;
- покращити кадрове забезпечення судово-експертних установ і роботу з персоналом, зважаючи на позитивний міжнародний досвід;
- розвивати міжнародне співробітництво в галузі наукових розробок судово-експертної діяльності.

Список використаних джерел

1. Поступна Л. М. Сутність організації праці на підприємстві // Управління розвитком. 2013. № 12 (152). С. 110—112.
2. Носовський А. В., Кравченко Н. А. Система показників ефективності діяльності наукових співробітників // Ядерна та радіаційна безпека. 2011. № 1 (49). С. 58—62.
3. Монастирська Г. В. Система оплати праці в НАН України: стратегія і особливості реформування // Вісник НАН України. 2019. № 10. С. 51—62.
4. Медік А. О., Федоряк Р. М. Удосконалення організації та стимулювання праці на підприємстві // Технології та дизайн. 2014. № 2 (11). С. 5—9.
5. Куліш А. М., Горевий В. І. Окремі аспекти організації праці науково-педагогічних працівників // Університетські наукові записки. 2011. № 4 (40). С. 514—519.
6. Жабенко О. В. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників університетів України: особливості організації оцінювання // Молодий вчений. 2019. № 8 (72). С. 234—240.

В. О. Варлахов,

завідувач сектору ННЦ «ІСМ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6446-4400>, e-mail: 19varlahov84@gmail.com

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ

Анотація. Розглянуто питання, які стосуються процесуальних положень та повноважень спеціаліста у кримінальному процесі під час проведення огляду місця дорожньо-транспортної пригоди. Визначено функції спеціаліста та загальне завдання використання спеціальних знань під час проведення огляду місця події.

Ключові слова: дорожньо-транспортна пригода, досудове розслідування, огляд місця дорожньо-транспортної пригоди, спеціальні знання, спеціаліст.

Abstract. Issues related to procedural provisions and powers of specialist in criminal proceedings while inspection

of traffic collision scene are considered. Specialist functions and general task of using specific expertise while inspection of traffic collision scene is defined.

Keywords: traffic collision, pre-trial investigation, inspection of traffic collision scene, specific expertise, specialist.

Аннотация. Рассмотрены вопросы, касающиеся процессуальных положений и полномочий специалиста в уголовном процессе при проведении осмотра места дорожно-транспортного происшествия. Определены функции специалиста и общая задача использования

специальных знаний при проведении осмотра места происшествия.

Ключевые слова: *дорожно-транспортное происшествие, досудебное расследование, осмотр места дорожно-транспортного происшествия, специальные знания, специалист.*

Завданням кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, що визначено ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі — *КПК України*) [1]. Завданням правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, є повне та об'єктивне встановлення обставин і механізму дорожньо-транспортної пригоди (далі — *ДТП*), збирання достатніх доказів та встановлення винуватості учасників цієї пригоди.

Відповідно до ч. 1 ст. 237 КПК України з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий і прокурор оглядають місцевість, приміщення, речі та документи. Неповнота відомостей про обставини події, недоліки у виявленні та фіксації слідів злочину в подальшому знижують якість розслідування правопорушень. Отже, огляд місця ДТП є однією з основних процесуальних дій, які здійснюються на початковому етапі розслідування та від якості проведення яких залежить хід досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 286 Кримінального кодексу України (далі — *КК України*) [2], і правильність прийняття рішення за фактом зазначених правопорушень. Загальна мета огляду місця ДТП полягає у визначенні та вивченні слідів, що характеризують механізм події загалом із подальшою їх фіксацією у відповідних процесуальних документах.

Відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Водночас згідно з ч. 3 ст. 214 КПК України у невідкладних випадках огляд місця події може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Огляд місця ДТП є слідчою дією, яка повинна бути проведена негайно після надходження інформації про подію. Необхідність якнайшвидшого огляду місця ДТП обумовлено тим, що на дорозі в мінливих обставинах складно зберегти тривалий час у незмінному вигляді картину події, а також тим, що місця ДТП найчастіше оглядають в умовах інтенсивного руху транспорту, які можуть пошкодити важливі для розслідування сліди. Крім того, проїзну частину необхідно швидко очистити від уламків пошкоджених транспортних засобів (далі — *ТЗ*) та інших предметів, щоб вони не заважали руху на ділянці місця ДТП (це особливо важливо на вулицях, де відбувається інтенсивний рух транспорту). Крім того, сліди на вулиці (дорозі) особливо схильні до змін і псування під впливом атмосферних явищ (дош, сніг, вітер та ін.).

У процесі огляду місця ДТП слідчий, прокурор може відчувати труднощі у виявленні слідів події та застосуванні техніко-криміналістичних засобів. Участь фахівця, який

має спеціальні знання та навички застосування технічних або інших засобів, необхідних у розслідуванні правопорушень зазначеної категорії, може допомогти у розслідуванні й дати змогу слідчому, прокурору зосередитися на вирішенні тактичних та організаційних питань.

Відповідно до ст. 71 КПК України спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка має спеціальні знання та навички застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліста можна залучити для надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і суду під час судового розгляду. Відповідно до ч. 7 ст. 237 КПК України під час огляду місця події слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, відбитки та зліпки, оглядати та вилучати речі й документи, що мають значення для кримінального провадження.

Спеціаліст, який бере участь в огляді місця ДТП, здійснює дії відповідно до завдань, поставлених перед ним. За участю спеціаліста у галузі інженерно-транспортних досліджень процесуальна особа, яка здійснює огляд місця події, фотографує сліди на місці події, проводить вимірювання щодо їх фіксації, складає схеми до протоколу огляду місця події, виготовляє зліпки та відтиски слідів, тобто виявляє, фіксує та закріплює відомості про обставини ДТП. Спеціаліст має право давати рекомендації щодо заходів із правильного збереження предметів, їх упакування та транспортування, технічно правильного опису предметів у протоколі огляду місця події [3]. Участь спеціаліста на стадії огляду місця події під час розслідування правопорушень, передбачених ст. 286 КК України, підвищує повноту та достовірність зібраних доказів, допомагає виявити всі предмети та сліди, що збереглися на місці та мають значення для встановлення фактичних обставин ДТП. Крім того, кваліфіковано проведений огляд місця ДТП є основою для подальших трасологічних або автотехнічних судових експертиз.

Під час огляду місця ДТП необхідно дотримувати певних рекомендацій щодо послідовності тактики й техніки його проведення. Перш ніж розпочати огляд, необхідно встановити межі ділянки дороги, на якій збереглися сліди, що мають значення до події, та обмежити ділянку від стороннього втручання. Після цього поблизу цієї ділянки слід обрати нерухомий (стаціонарний) орієнтир, до якого в подальшому можна прив'язати кінцеве положення ТЗ та сліди, виявлені на місці події. Слід урахувати, що всі вимірювання відстаней необхідно проводити у двох напрямках (у системі прямокутних координат): уздовж дороги, паралельно межах проїзної частини та перпендикулярно межах проїзної частини.

Здійснюючи огляд місця ДТП, спеціаліст у галузі інженерно-транспортних досліджень повинен сприяти встановленню та належній фіксації [4]:

- слідів коліс ТЗ із встановленням їх характеру, розмірів, положення відносно меж проїзної частини дороги;
- слідів від кузова або пошкоджених деталей підвіски, ходової та інших частин ТЗ, які відображено на покритті дороги у вигляді вибоїн, подряпин, потертостей із фіксацією їх розмірів, напрямку утворення та положення відносно меж проїзної частини;
- ділянок осипу уламків скла, осідання пилю та дрібних частинок ґрунту, що осипалися з нижніх частин крил, бамперів, днищ ТЗ;
- кінцевого положення ТЗ із зазначенням локалізації та характеру механічних пошкоджень на ньому;
- технічного стану ТЗ (стану гальмової системи, рульового керування, ходової частини, системи освітлення та світлової сигналізації). За участю спеціаліста визначають величину сповільнення ТЗ в умовах події (вимірюють за можливості проведення ходових випробувань ТЗ за допомогою деселерометра).

Під час огляду місця ДТП слід також встановлювати та фіксувати [4]:

- ширину та стан проїзної частини дороги на ділянці місця події, дорожню розмітку, наявність дорожніх знаків у напрямку руху ТЗ;
- наявність та величину повздовжніх та поперечних ухилів, радіусів повороту дорожнього полотна;
- пошкодження на дорожньому покритті, перешкоди, що обмежують видимість чи оглядовість;

- видимість у напрямку руху ТЗ у конкретних умовах на момент події.

Отже, спеціаліст у галузі інженерно-транспортних досліджень, який бере участь в огляді місця події під час розслідування кримінальних правопорушень, що пов'язані з порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, повинен застосовувати свої знання для виявлення, фіксації та закріплення відомостей про обставини ДТП із метою надання об'єктивної оцінки про механізм здійснення ДТП і формування версії про подію загалом або її можливі варіанти.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9—10, 11—12, 13. Ст. 88.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25—26. Ст. 131.
3. Терехов Г. А. Процессуальные положения и полномочия специалиста в уголовном процессе // Проблемы судебной автотехнической экспертизы: сб. науч. трудов. Москва : ВНИИСЭ, 1987. С. 94—113.
4. Доброгорский В. Я., Киреев В. А., Рубан В. И. Классификация видов столкновения и экспертное определение места столкновения транспортных средств (по материалам обобщения экспертной практики ХНИИСЭ) // Обзорная информация. Москва : ВНИИСЭ, 1981. Вып. 5. С. 4—9.

К. О. Вертепна,

судовий експерт Запорізького НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя, Україна,
e-mail: ekaterinahizny18@gmail.com

ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ

Анотація. Тези присвячені правовій регламентації участі фахівця в кримінальному судочинстві України. Розкрито форми взаємодії слідчого з фахівцем, наголошено на необхідності залучення судового експерта під час проведення огляду речей і документів.

Ключові слова: спеціаліст, спеціальні знання, взаємодія слідчого з фахівцем, залучення експерта.

Abstract. Abstract is dedicated to legal regulation of a specialist participation in criminal proceedings in Ukraine. Forms of interaction between the investigator and the specialist are revealed. The need of a forensic expert involvement while inspection of belongings and documents is emphasized.

Keywords: specialist, specific expertise, investigator and specialist interaction, forensic expert involvement.

Аннотация. Тезисы посвящены правовой регламентации участия специалиста в уголовном судопроизводстве Украины. Раскрыты формы взаимодействия следователя со специалистом, подчеркнута необходимость привлечения судебного эксперта при проведении осмотра вещей и документов.

Ключевые слова: специалист, специальные знания, взаимодействие следователя со специалистом, привлечение эксперта.

Для розслідування економічних злочинів та розгляду господарських суперечок у суді необхідними є спеціальні знання в галузі бухгалтерського обліку. Саме тому правоохоронні органи повинні використовувати можливості різних галузей наукових знань та практичної діяльності з метою своєчасного виявлення протиправної діяльності, її документування технічними засобами фіксації, створювати належні умови для оперування отриманою інформацією під час судового розгляду та доказування обвинувачення [1, с. 194].

У таких випадках для правильної підготовки та організації слідчої (розшукової) дії, виявлення й оцінки всіх обставин, що мають значення для кримінального провадження, правильного добирання об'єктів, що пов'язані з підготовкою та вчиненням злочину, однієї базової юридичної підготовки слідчого може бути недостатньо. З метою забезпечення належної ефективності окремих слідчих (розшукових) дій бажаною (іноді обов'язковою) слід вважати участь спеціаліста у проведенні відповідної дії.

Ст. 71 Кримінального процесуального кодексу України (далі — *КПК України*) передбачено участь у кримінальному провадженні спеціаліста, а саме можливість залучення спеціаліста для надання безпосередньої технічної